

later vindt de romeinse christelijke staat een objectief criterium tegen de ketters in het oordeel van de bisschop ⁹³).

* * *

Het ligt voor de hand dat Joodse wetsgeleerden de toepassing van Mozaïsch recht alleen in eigen handen veilig achten. Ook dit gegeven vindt steun in de Herodiaanse processen. Herodes' beroep op het Mozaïsch recht komt uiteindelijk neer op een verzoek om zelf te beslissen. Zijn interpretatie van de desbetreffende tekst uit Deuteronomium is niet dat de oudsten der stad de ouders moeten horen en dan beslissen of de zoon weerspannig is, maar dat zij, wanneer de ouders bewezen dat de zoon weerspannig is, hem zonder verder onderzoek moeten stenigen, en historisch gezien lijkt deze interpretatie mij juist ⁹⁴).

De juiste toepassing van de Joodse wet is alleen in Joodse handen veilig. Dit logisch en aanvaardbaar standpunt maakt het reeds los van de bijbelse gegevens waarschijnlijk dat een proces tegen een aangeklaagde begint met een proces voor het Sanhedrin.

* * *

Zal men dus van Joodse zijde Joods recht willen gehanteerd zien, liefst door eigen Joods orgaan, aan Romeinse inmenging zal men geen behoefte hebben en de draagwijdte daarvan zal men zo beperkt mogelijk willen houden. Zij die de exequatur-gedachte voorstaan, vinden stellig daarin steun dat men van Joodse zijde aan een zeggenschap van Rome graag een beperkte strekking toekent. Van Joodse zijde wil men liefst een Joods proces met het nu eenmaal noodzakelijk romeinse exequatur ⁹⁵).

De Romein Pilatus neemt dit echter niet. De Romein oefent zeggenschap uit en is voorlopig niet van plan zonder meer goed te vinden wat van de zijde der bevolking verlangd wordt. Niet een min of meer

⁹³) Vgl. Ed. Volterra, *Appunti intorno all' intervento del Vescovo nei processi contro gli eretici*, in *Bulletino del Istituto di Diritto Romano (B.I.D.R.)* 42 Nuova Serie I (1935) blz. 453-468.

⁹⁴) Daarover breder hierboven (noot 61).

⁹⁵) Men moet de verschillen tussen een exequatur en een zelfstandig proces niet overschatten. Zonder twijfel zijn er verschillen: Bij een zelfstandige procedure wordt het onderzoek aangevat alsof er nog geen onderzoek geweest is, en wordt een zelfstandige beslissing gegeven. Op de vraag naar een exequatur kan de rechter volstaan met een globaal onderzoek of de elementaire eisen ener procedure in acht genomen zijn en zo enkele punten meer om dan zonder diepgaand onderzoek der materie zelf zijn fiat executio te geven. Maar nog